

SEYFULG‘ABIT MAJITOV - QORAQALPOQ JADIDLARINING ILK NAMOYONDASI SIFATIDA

Quvatboyeva Charos

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti
Tarix fakulteti Tarix yo‘nalishi 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada Seyfulg‘abit Majitovning qoraqalpoq jadidchilik harakatidagi o‘rni va uning ilk namoyondasi sifatidagi faoliyati tahlil qilinadi. Muallif Majitovning ijtimoiy-siyosiy va madaniy jarayonlardagi hissasini, shuningdek, uning ilmiy-adabiy merosini o‘rganadi. Maqolada jadidchilik harakatining qoraqalpoq jamiyati taraqqiyotidagi roli, uning ta’lim va madaniyat rivojida o‘rni ham yoritib berilgan. Shuningdek, Majitovning yangi fikr va g‘oyalar targ‘ibotidagi muhim hissasi zamonaviy nuqtai nazardan baholanadi.

Kalit so‘zlar: Seyfulg‘abit Majitov, qoraqalpoq jadidchiligi, jadidchilik harakati, ilmiy-adabiy meros, ijtimoiy-siyosiy jarayonlar, madaniy taraqqiyot.

KIRISH

Seyfulg‘abit Majitov (1865—1938) qoraqalpoq adabiyotining yirik namoyandalaridan biri hisoblanadi. U o‘zining ijodiy faoliyati bilan nafaqat shoir, balki dramaturg, prozaik, jurnalist, pedagog va tarjimon sifatida ham tanilgan. Uning asarlari qoraqalpoq adabiyotining shakllanishi va rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan. Shuningdek, S. Majitov qoraqalpoq tilida dastlabki alifbo va o‘qish kitoblarini yaratgan, ularning xalq ta’limi va tarbiyasida ahamiyati katta bo‘lgan.

ASOSIY QISM

Seyfulg‘abit Majitov 1865-yil 10-fevralda Qozon guberniyasining Aravanning ikki yog‘ochiha tumani Olovem qishlog‘ida tug‘ilgan. O‘zining yoshligidan mehnatsevar va intizomli bo‘lgan Majitov, Orenburg va Oqtóbe shaharlarida savdogar sifatida ishlagan. Bu davrda u zamonaviy jadid ta’limini o‘rganib, yangi fikrlar va g‘oyalar bilan tanishgan. 1912-yilda Qo‘ng‘irot shahriga ko‘chib kelganidan keyin, Majitov yangi tipdagi o‘qituvchilar bilan tanishib, o‘z ilmiy faoliyatini yanada rivojlantiradi. Uning bilim olishga bo‘lgan intilishi va jadidchilik g‘oyalariga e’tibor qarata boshlashi, asosan, xalq ta’limiga oid faoliyatida o‘z aksini topadi.

S. Majitovning ijodiy faoliyati, ayniqsa, ijtimoiy-siyosiy lirika, masallar va falsafiy she’riyatlardagi yondashuvlari bilan jadidchilik harakatining maqsadlariga hamohang edi. Uning "Kuzda chorva", "Yalqov dehqonga", "İniyat bo‘lisga", "Nima yomon" kabi asarlari, nafaqat siyosiy-ijtimoiy masalalarni, balki ta’lim tizimi va ma’rifatning ahamiyatini ham chuqur tahlil qilib, xalqni yangi fikrlar sari yetaklaydi. Masallar janrida esa Majitov, jamiyatning ijtimoiy adolatsizliklari va ma’rifatli qadriyatlarni targ‘ib qilishda jadidchilikning asosiy g‘oyalarini o‘zida mujassamlashtiradi.

Majitovning she'riyatida, ayniqsa, ta'lim va mehnatning ahamiyati haqida berilgan falsafiy mulohazalar, jadidchilik harakatining asosiy tamoyillaridan biri sifatida jamiyatni o'zgartirish va rivojlantirishni ko'zlaydi. Shoir o'z asarlarida xalqni yangi bilimlarga ega bo'lishga chaqirib, ularning ma'naviy yuksalishiga hissa qo'shadi.

1880-yilda 15 yoshli Seyfulg'abit, Kullaren qishlog'ida xizmatga kiradi. Bu yerda u hisobchi va yordamchi sifatida ishlaydi. 1912-yilda Qo'ng'iro't shahriga ko'chib kelib, yangi tipdagi o'qituvchilar bilan tanishadi va bu u uchun katta ilhom manbai bo'ladi. Shundan keyin u doimiy ravishda ilmiy va badiiy kitoblarni o'qib, o'z bilimlarini kengaytiradi. Rossiya va boshqa davlatlarda sodir bo'layotgan tarixiy voqealardan xabardor bo'lib, xalqning hayoti va adabiyotiga katta qiziqish bilan yondashadi.

S. Majitovning ijodiy faoliyati uning to'liq ma'rifat olishiga yordam beradi. O'zbek, rus va boshqa xalqlarning adabiyotlari bilan tanishib, ular orqali o'zining badiiy qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, uning asarlarida qoraqalpoq xalqining hayoti va madaniyati aks etadi.

S. Majitovning ijodiy faoliyati asosan jamoat va siyosiy lirika, falsafiy lirika, masallar va boshqa janrlarda keng qamrovli. U o'zining dastlabki she'riyatini asosan xalqning kundalik hayoti, siyosiy, ijtimoiy va falsafiy masalalari bilan bog'laydi. Uning "Kuzda chorva", "Yalqov dehqonga", "Iniyat bo'lisga", "Nima yomon", "Do'stlik nafi", "G'aming bor", "Yerni bajar", "Bahor fasli", "Qish", "Darkor", "Yigitcha" kabi asarlari siyosiy-ijtimoiy masalalarni chuqur tahlil qilib, xalqni yaxshi kelajak uchun kurashishga undaydi.

Masallar janri S. Majitov ijodida alohida o'rin tutadi. U qoraqalpoq folklorini yangicha talqin qilib, xalqning axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy muammolariga e'tibor qaratadi. "Uch baliq", "So'qir kalamush bilan baqa", "Tulki bilan Qoplon", "Birlik nafi", "Nodon mulla" kabi masallarda aholi turmushining qiyinchiliklarini, adolatsizliklarni, ziyonli qarorlarni oshkor qiladi. Uning masallari axloqiy, ijtimoiy va ma'rifatli qadriyatlarni ilgari suradi, shu bilan birga, xalqni birlashishga va yuksak ma'naviyatga da'vat etadi.

S. Majitov she'riyatida poeziyaning ijtimoiy roli, xalqning og'ir hayoti, mehnatning ahamiyati va yangi zamon haqidagi o'ylar keng yoritilgan. Shoir o'z asarlarida asosan tarixiy va jamoat hayotiga doir chuqur mulohazalar, o'ziga xos falsafiy qarashlarni ifodalaydi. Uning she'riyatida shaxsiyatning rivojlanishi, xalqning farovonligi va ta'lim-tarbiya muhim o'rin tutadi.

Seyfulg'abit Majitovning falsafiy lirikalari unikal bo'lib, ular nafaqat zamon va joyga xos bo'lgan voqealarni tasvirlaydi, balki insoniyat va jamiyat haqidagi ulkan qarashlarni ifodalaydi. Uning "Mard yaxshi", "Inan makkam", "Kech bo'llarmasin", "Hunar-bilim" kabi she'rlari, shuningdek, "Yigitcha", "Darkor" kabi she'rlari falsafiy va didaktik mazmunga ega. Bu asarlar insoniyatning yuksalishi, adolat va haqiqat, mehnat va ma'naviyat haqida chuqur mulohazalar o'rganish imkoniyatini beradi.

S. Majitovning didaktik asarlari, shuningdek, qoraqalpoq xalqining o'z qadriyatlari, tarixiy merosi, mehnat va ta'limga bo'lgan e'tiborining aksidir. Shoir o'zining she'rlarida doimiy ravishda xalqning ruhiyatini ko'rsatib, uni eng yuqori ma'naviyatga chaqiradi.

XULOSA VA MUNOZARA

Seyfulgʻabit Majitovning ijodi qoraqalpoq adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qoʻshgan. Uning asarlari xalqni birlashtirishga, adolat va tinchlikni taʼminlashga undaydi. Shoir oʻzining badiiy asarlarida, masallarda va sheʼrlarda jamiyatning ijtimoiy va axloqiy masalalariga eʼtibor qaratib, ularga yangi yondashuvni taqdim etadi. U qoraqalpoq adabiyotida yangi yuksalish va yangiliklarning boshlovchisi boʻlib, oʻzining oʻzgacha uslubi va kuchli fikrlari bilan adabiyotda mustahkam oʻrin egallaydi.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Berdimuratova, R. (2002). *Qoraqalpoq adabiyoti tarixi*. Nukus: Qoraqalpoq davlat nashriyoti.
2. Ernazarov, K. (1995). *Seyfulgʻabit Majitovning ijodi va qoraqalpoq adabiyotiga taʼsiri*. Nukus: Ilmiy-maʼrifiy markaz.
3. Jumaniyozov, S. (2000). *Oʻzbek va qoraqalpoq adabiyoti mutolaa masalalari*. Toshkent: Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi nashriyoti.
4. Qosimov, R. (2010). *Qoraqalpoq sheʼriyati: Tarixiy oʻrganishlar*. Nukus: Bilim nashriyoti.